

ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ю.Л. ЗБОРОВСЬКА, викладач

Здійснено аналіз темпів росту експорту продукції підприємств АПК України. Розглянуто вплив чинників глобалізації на процес росту їх експортного потенціалу.

Нинішній стан розвитку світової економіки зумовлює необхідність участі будь-якої країни в глобалізаційних процесах. Глобалізація є явищем сучасності, наслідки якого суперечливі. Але однозначно стверджувати можна одне: вона є неминучою, немає зворотного шляху, охоплює все більше країн світу та різні сторони їх життя. Держави, які не вливаються в інтеграційні процеси, не можуть забезпечити динамічного економічного росту.

У науковій літературі точаться дискусії з приводу позитивних та негативних наслідків глобалізації. Дані питання досліджують М. Денисенко, В. Дергачова, В. Власов, Т. Зінчук, В. Зянько, С. Кваша, І. Кузь, Т. Савелко, В. Литвинов. Більшість вчених вважають, що існує більше її економічних переваг, ніж негативних наслідків. Однак, є думки, що крім позитивного впливу, саме агропродовольча сфера України може відчувати утиски з боку іноземних виробників, нарощуванню експортного потенціалу яких сприяє суттєва державна підтримка. Так, С.Кваша та Н.Патика зазначають, що за умов глобалізації існує реальна загроза не тільки відтоку стратегічних ресурсів, а й залежності країни від кризових явищ, що вимагає дієвого захисту її економічних інтересів з боку регуляторних органів [1, с. 77]. Цієї ж думки дотримується також І. Кузь, який вважає, що діяльність останніх має бути спрямована на підтримку діючих в країні спільних підприємств, а також на контроль за рівномірним розподілом переваг від глобалізації між країнами [2, с. 161].

Метою дослідження є вивчення проблеми впливу глобалізації на процес формування експортного потенціалу підприємств саме агропродовольчої сфери України.

Методика досліджень. У процесі написання статті використовувались такі методи: аналітичний, статистико-економічний, графічний.

Результати досліджень. Україна спеціалізується на виробництві та реалізації аграрної продукції. Однак, темпи росту обсягів експорту продукції переробних підприємств АПК не завжди були вищими за темпи росту обсягів експорту продукції сільського господарства (рис. 1). Разом з тим, вітчизняні підприємства є активними постачальниками продукції на глобальні ринки. Про це свідчить ріст обсягів експорту продукції АПК у 4,2 рази в 2010 р. порівняно з 2002 р.

У ХХІ ст. все більше країн світу залучаються до глобалізаційних процесів, що спонукає їх до нарощування свого експортного потенціалу. З точки зору окремої країни глобалізація характеризується широкою географією міжрегіонального співробітництва та більшими можливостями для розвитку й реалізації експортних можливостей. Також крім досить суттєвих переваг у вигляді відкритих ринків,

країни потрапляють у залежність від світової економіки, а саме виникає необхідність дотримуватись правил функціонування в міжнародному економічному просторі.

Рис. 1. Динаміка темпів росту обсягів експорту продукції сільського господарства та переробних підприємств АПК України

Вперше термін „глобалізація” було вжито в 1983 р. Т. Левітом, який пояснював його як об’єднання ринків деяких видів продукції, що виробляються транснаціональними корпораціями [3, с. 21]. Перш за все глобалізація охоплює промислово-розвинені держави, а потім ті, що розвиваються і характеризується посиленням взаємозв’язку між країнами, що відображається в обміні інвестиціями, капіталом, технологіями, послугами [4, с. 3; 5, с. 40]. За даних умов в Україні спостерігається подвійне навантаження: перебудова економіки з планово-економічної системи до ринкового типу, а також поступове проникнення в світовий економічний простір.

Сьогодні глобалізація охоплює всі сфери життя – політичну, культурну, соціальну, але брала свій початок як економічне явище й відображалась у торговельних відносинах між країнами [6, с. 16].

Категорія „експортний потенціал” може досліджуватись на рівні країни, регіону, галузі, підприємства. На мікрорівні вона трактується як здатність мобілізувати свої виробничі ресурси (сировинні, фінансові, інтелектуальні, трудові, організаційні) та використовувати їх з максимальною ефективністю, виробляючи при цьому конкурентоспроможну продукцію з інноваційними параметрами, яка користувалася б попитом на зовнішніх ринках та можливість забезпечувати постійний економічний розвиток підприємства за рахунок експортної діяльності. Вітчизняні виробники можуть працювати лише на внутрішньому ринку й таким чином обмежити ріст економічного потенціалу свого підприємства, або розширювати канали реалізації продукції, тобто нарощувати його експортний потенціал. Важливо досягти максимальної ефективності поєднання роботи

підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Глобалізація відкриває перспективи для реалізації конкурентних переваг та експортного потенціалу підприємств – доступ до світових технологій виробництва та технологічного обладнання, забезпечення сировиною, власне виробництво якої неможливе або економічно не вигідне, можливість використання інформаційних ресурсів, залучення іноземних інвестицій тощо, які, насамперед, сприятимуть конкурентоспроможному виробництву. Міра проникнення в глобальний простір та рівень активності на ньому залежать від внутрішнього середовища функціонування, яке може або сприяти, або заважати економічному росту. Разом з тим, керівництву підприємств, які володіють експортним потенціалом, необхідно враховувати, що глобальний ринок суттєво відрізняється від внутрішнього за такими ознаками:

- 1) на ньому діє більша кількість постачальників, які можуть бути сильними конкурентами;
- 2) споживачі кожної країни відрізняються своїми уподобаннями, культурою та рівнем достатку;
- 3) законодавство партнера має свої характерні особливості;
- 4) країни застосовують протекціоністські заходи та встановлюють митно-тарифні бар'єри.

На процес формування експортного потенціалу галузей АПК впливають різного роду чинники глобалізації: стимулюючі та стримуючі. Серед таких варто відзначити сприятливий вплив технічного, інформаційного та інтелектуального розвитку, відкритість багатьох ринків, доступ до необхідних факторів виробництва та фінансових ресурсів, а серед стримуючих можна відмітити жорсткі умови функціонування у конкурентному середовищі й політичні ризики (рис. 2).

На глобальному ринку існує значна пропозиція товарів, що, в свою чергу, породжує конкуренцію між їх постачальниками. Рівень міжнародної конкуренції значно вищий, ніж рівень внутрішньої. На неї впливають особливості стандартів якості продуктів харчування, механізми державного регулювання, економічні та правові методи управління підприємницькою діяльністю [7]. Відмінності в виробничо-ресурсному потенціалі та різний рівень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності посилюють конкуренцію між експортно орієнтованими підприємствами. Варто відмітити також, що вона є механізмом стимулювання виробників до вдосконалення параметрів своєї продукції. Тому стратегія розвитку експортного потенціалу вітчизняних підприємств має включати заходи по досягненню конкурентних переваг на довгостроковий період.

Для суб'єктів господарювання, що займаються експортною діяльністю, існує значний політичний ризик. Він характеризується погіршенням фінансово-економічних показників господарювання підприємств під тиском політичних факторів [8, с. 69]. До них відносяться соціальні конфлікти, військово-політичні дії, рівень втручання держави в зовнішньоекономічну діяльність, зміни законодавства та податкового кодексу, як у країні функціонування підприємств, так і у країні-партнері. Рівень політичного ризику враховується також іноземними інвесторами та кредиторами під час прийняття рішення про можливість вкладення коштів.

Ріст масштабів виробничої діяльності обумовлений забезпеченістю в достатній мірі факторами виробництва. Навіть незначна обмеженість деякими їх

видами стримуватиме розвиток виробничого, а отже й експортного потенціалів підприємства. Обмін на міжнародному рівні ресурсами, налагодження тісного співробітництва з іноземними партнерами на довгостроковий період стимулюватиме потоки експорту продукції підприємства за кордон.

Рис. 2. Чинники глобалізації, що впливають на процес росту експортного потенціалу

Технічний прогрес є рушійною силою економічного росту, який, у свою чергу, стимулюється інтелектуальним розвитком. В умовах глобалізації потенційні експортери за допомогою ліцензування або франчайзингу мають можливість використовувати у своїй діяльності вже напрацьовані досягнення або

вдосконалювати власну продукцію, надаючи їй інноваційних характеристик. Актуальними для розвитку експортної діяльності є й володіння інформаційними технологіями. Використання нових, більш прогресивних форм ведення міжнародного бізнесу прискорить адаптацію підприємства до умов зовнішнього ринку.

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, її позиціонування як високоякісного товару, нарощування експортного потенціалу підприємствам необхідні суттєві капіталовкладення. Обмеженість в обігових активах можна покрити за рахунок інвестиційних ресурсів із-за кордону в вигляді прямих і портфельних інвестицій. При цьому основну роль відіграє зацікавленість інвестора в конкретному підприємстві й інвестиційний клімат країни.

Висновки. Таким чином, поряд із стримуючими чинниками глобалізація також і стимулює ріст експортного потенціалу підприємств АПК. Зокрема сприяє їх доступу до цільових ринків, фінансових ресурсів, факторів виробництва. Вітчизняні агровиробники можуть користуватися результатами світового технічного прогресу та сучасними інформаційними технологіями, що сприятиме удосконаленню параметрів якості продукції, а також процесів управління підприємством, в тому числі в експортній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кваша С. Напрями та проблеми інтеграції України у світовий економічний простір / С. Кваша, Н. Патица // Економіка України. – 2001. – № 9. – С. 77-81.
2. Кузь І.В. Напрями вдосконалення механізму включення України в глобалізаційні процеси / І.В. Кузь // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 9. – С. 161-163.
3. Савелко Т.В. Уточнення економічного змісту й особливостей глобалізації / Т.В. Савелко // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 20-26.
4. Сейфуллаева М. Экспортный потенциал российских регионов в условиях глобализации мировой экономики / М. Сейфуллаева, В. Капицын // Маркетинг. – № 1. – 2001. – С. 3-13.
5. Дергачова В. Глобалізація як основна тенденція розвитку світової економіки та її напрямки / В.Дергачова // Наука молода. – 2005. – № 3. – С. 40-44.
6. Литвинов В. Глобализация мировой экономики в начале третьего тысячелетия / В. Литвинов, А. Кондрахин, Н. Коваленко // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2008. – № 3. – С. 16-21.
7. Школьный О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств / О.О. Школьный [монографія]. – Умань: Видавництво Уманського державного аграрного університету, 2007. – 308 с.
8. Быченков Д. Проблема политического риска: понятия и методы оценки / Д. Быченков // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 1. – С. 68-67.

Глобализация мировой экономики способствует увеличению объемов экспорта Украины. К ее стимулирующим факторам относятся: доступ к целевым рынкам, финансовым ресурсам, современным информационным технологиям,

технический прогресс, интеллектуальное развитие, мобильность факторов производства, а к сдерживающим - конкуренция и политические риски.

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, глобализация, конкуренция.

The globalization of world econom favoures of increases of exports of Ukraine. They stimulating factors include: access to target markets, financial resources, modern information technology, technical progress, intellectual development, mobility of production factors and constraints - competition and political risks.

Key words: export, export potential, globalization, competition.